

• PERSONÁLIE – PERSONAL PROFILES AND BIOGRAPHIES •

DOI: <https://doi.org/10.31577/SPS.2026-1.4>

PAVEL HYNČICA

Katedra mezinárodních vztahů a politologie, Ambis Univerzita

0009-0001-8154-2930

Místo Jozefa Lysého v rámci formování slovenské národní levice

The Role of Jozef Lysý in the Formation of the Slovak national left

The contribution's subject is the analysis of the activities and work of Professor Jozef Lysý in the field of the formation and development of the Slovak left, more precisely, that part based on nationally conservative ideological positions. Although Jozef Lysý never entered real politics, his work (whether professionally academic or journalistic) significantly contributed to the formation and development of Slovak political thought, while influencing a number of his colleagues, especially younger ones, some of whom, directly or indirectly, became part of real Slovak politics. Lysý's work was rooted in left-wing positions for a long time, and in recent years, he has been part of discussions about its form. This topic will be discussed in the broader context of current social problems.

Keywords: Jozef Lysý, Slovensko, národná ľavica, politická filozofia

Vymezení tématu. Konceptualizace národní levice a role Jozefa Lysého

Zhodnocení odborných a společenských aktivit profesora Jozefa Lysého a jeho významu a role v rámci utváření slovenského politického myšlení bude ještě dlouho námětem mnoha analýz a studií. V jeho osobě máme co do činění s jedinečnou kombinací akademického pracovníka zabývajícího se – od vlivu politiky oproštěnou – vědou na straně jedné a společensky se angažující osobnosti se značným vlivem na formování a vývoj politiky na straně druhé. Jozef Lysý svou činností významně přispíval k utváření politického prostoru tím spíš, že byl dlouhodobě ideově zakotven v rámci jednoho z názorových proudů slovenské, ale i evropské politiky, současně však

nikdy nebyl přímým politickým aktérem. Smyslem našeho příspěvku bude zhodnotit působení Jozefa Lysého v rámci procesu formování a vývoje slovenské národní levice, přičemž si budeme všimát aspekty organizační a ideové, současně budeme sledovat jeho aktivity v rovině vztahu a vzájemného ovlivňování politického myšlení a reálné politiky.

Jozef Lysý se dlouhodobě pohyboval v rámci ideového proudu, pro který se používají pojmy jako národní, konzervativní, rustikální nebo „mináčovská“ levice. Tyto pojmy jsou zaužívané v politice, politické publicistice a jsou reflektovány i v odborné literatuře s ohledem na dlouhodobou realitu v podobě existence konfliktní linie v rámci levé části politického spektra mezi stoupenci politiky, která propojuje tradiční levicové zaměření na sociální témata se zdůrazňováním významu národních hodnot na straně jedné a stoupenci internacionálně (universalisticky) zaměřené levice na straně druhé (více např. Blaha 2018; Drulák - Keller 2020 nebo Drulák 2021). Spojení konzervativní levice je užíváno zvláště v poslední době coby označení pro ideový směr, jehož charakteristikou je kombinace sociálně orientované politiky a konzervativních hodnotových postojů coby opozici vůči progresivnímu liberalismu (Michéa 2019; Drulák - Keller 2020 nebo Drulák 2021). Pojem rustikální levice pak odkazuje na to, že zmíněná národně konzervativní levice se více opírá o tradiční hodnoty, přičemž tomu odpovídá její sociální zázemí hlavně v rurálním prostředí, což dokládají dlouhodobé sociologické výzkumy (Krivý – Feglová – Balko 1995; Krivý 2000 nebo Cole – Valihorová – Svidroňová 2024). V naší studii budeme operovat též s pojmem mináčovská levice, a to s ohledem na dokument *Manifest Mináčovské levice*, se kterým budeme také pracovat (viz dále). Pojem mináčovská levice odkazuje k osobnosti Vladimíra Mináče, významného spisovatele, esejisty a politika. Dílo Vladimíra Mináče představuje významný ideově inspirační zdroj současné národní levice z řady důvodů. Jeho bohaté literární dílo významně koresponduje s jeho pestrým životním příběhem (účastník Slovenského národního povstání, pobyt v koncentračních táborech Mauthausen a Dachau, politická a literární činnost ve druhé polovině 20. století). Mináč byl jak významným politikem, tak – díky své literární a esejistické tvorbě – viditelným tvůrcem slovenského politického myšlení (více např. Mináč 1972; Machala 1997; Žgrada – Perný 2022 nebo Perný – Gešper 2023). V jeho rámci byl jedním z viditelných reprezentantů právě toho, co můžeme označit jako národní levice. V. Mináč ve své literární a esejistické tvorbě nebo veřejných výstupech dlouhodobě reflektoval tzv. národní otázku, intenzivně se zabýval slovenskými dějinami, problematikou formování a vývoje slovenského národa apod. (Rychlík 2012 nebo Žgrada – Perný 2022).

Jak již bylo naznačeno, fenomén národní nebo konzervativní levice reflektuje i odborná literatura, současně je však vymezení tohoto ideového proudu v mnoha ohledech problematické, neboť zde máme co do činění s tendencemi projektovat vlastní představy o sledovaném jevu do svých analýz a hodnocení. Vymezení a definice toho, co je národní nebo konzervativní, je zvláště v současném měnícím se světě poznamenán četnými konflikty vysoce emocionální povahy velmi relativní a komplikované. Podobná označení nebo klasifikace často nemusejí být objektivně analytickým zhodnocením zkoumaného subjektu, ale více jde o vlastní sebedefinici za účelem zdůraznění jisté formy hodnotového nadřazení nad ideovými soupeři. Toto se týká i hlavního stranikopolitického reprezentanta národní levice na Slovensku, strany SMER-SD (viz dále).

Přes výše uvedené metodologické problémy však budeme pracovat s realitou v podobě, zvláště v posledních letech výrazných a na významu stále více nabývajících, debat o budoucí ideové

podobě levice, které přitom mají jak ryze domácí rozměr (týkající se slovenské historie a politiky), tak i rozměr mezinárodní, a to přímo úměrně tomu, jak nabývají na významu současné domácí i mezinárodní problémy (viz dále). Slovensko je příkladem země, kde je spor mezi universalistickou a národní levicí více patrný. Bereme tedy v úvahu význam poměrně zásadní konfliktní linie na levé části politického spektra, která, jak již bylo řečeno, je sporem mezi konzervativní levicí s národním pilířem (označovanou již zmiňovanými pojmy jako rustikální levice, mináčovská levice ad.) a levicí proevropské, více zdůrazňující univerzální hodnoty a v zásadě se pozitivně identifikující se současným směřováním Evropské unie nebo trendy globalizace.

Výše uvedené skutečnosti se vztahují i k působení, roli a významu námi sledované osobnosti profesora Jozefa Lysého. Profesor Lysý se v rámci své dlouholeté vědecké a publicistické činnosti pohyboval v levicovém prostředí, o tomto není víceméně vážnějšího sporu. Jeho zřetelnější identifikace s tou částí levice, která více zdůrazňovala národní a konzervativní hodnoty, byla patrná postupem času a zvláště v posledních letech, jak si ukážeme podrobněji dále. Budeme tedy mapovat aktivity profesora J. Lysého v prostředí levicových akademiků, intelektuálů, novinářů i politiků a analyzovat to, v jaké části levice se angažoval a jak můžeme vnímat jeho roli a přínos v rámci procesu formování a vývoje tohoto ideového proudu.

Národně konzervativní levice na Slovensku

Tzv. národní nebo konzervativní levice není univerzálním jevem ve smyslu relevantního zastoupení tohoto ideového směru ve všech evropských zemích. Slovensko je příkladem země, ve které má národně konzervativní levice významné postavení a roli. Je všeobecně přijímanou skutečností, že slovenské politické (a v širším slova smyslu sociálně kulturní) myšlení je ve značné míře charakteristické silným zastoupením národních a sociálních hodnot a myšlenek a jejich vzájemné korelaci, tj. jinými slovy národní levice je významným segmentem slovenské politiky, můžeme říci dokonce jeden ze stěžejních pilířů jejího formování a vývoje. Toto se projevuje jak v ideově teoretické rovině, tak v reálné politice. Tzv. sociální otázka byla na Slovensku dlouhodobě reflektována, a to různými, často i dosti protichůdnými názorovými proudy. Na jedné straně primárně konzervativní a křesťanské směry významně reflektují sociální tematiku (v duchu papežských sociálních encyklik). Na druhé straně slovenská levice v nadměrné míře věnuje pozornost i otázkám národním. Připomeňme si v této souvislosti pravidlo, na které poukázal významný slovenský historik Ľubomír Lipták, o tom, že na Slovensku byly úspěšné politické programy založené na kombinaci hodnot národních, křesťanských a sociálních, konkrétněji pak takové programy, které jsou založené na minimálně dvou ze tří zmíněných pilířů a zároveň nejsou v zásadní opozici vůči tomu třetímu (Lipták 1992: 24). Lipták toto vztahoval ke slovenské politice za 1. čsl. republiky, v zásadě to má ale nadčasovou platnost až dodnes.

Dlouhodobou relevancí národní levice ve slovenské politice můžeme vidět takřka po celé období novodobých slovenských dějin až do nedávné minulosti a současnosti (akcent na sociální témata v programech meziválečných politických stran, národní otázka v politice KSS zvláště v 60. letech 20. století, formování a vývoj slovenské politiky po roce 1989, který byl ve znamení výrazné role HZDS a později SMER-SD atd.) (více např. Lipták 1992; Rychlík 2002; Hloušek

– Kopeček 2004; Kopeček 2007; Hynčica 2007). Význam národní (specificky slovenské, rustikální atp.) levice opět vzrostl po posledních parlamentních volbách v roce 2023, ve kterých uspěla strana SMER-SD. Pro ni je dlouhodobě charakteristické, že se hlásí k sociální demokracii s národním programovým pilířem a konzervativně rustikálními hodnotovými akcenty (více např. Hynčica 2007 nebo Marušiak 2021). S postupujícím časem je přitom v politice SMER-SD její národní programový pilíř více posilován a v poslední době navíc zasazován do hlubšího filosofického a historického kontextu. Tomu odpovídá i rétorika a užívaná frazeologie čelných představitelů této strany (např. nadměrné užívání již zmíněné formulace rustikální levice). Zatím posledním zásadním mezníkem v procesu formování strany SMER-SD coby specificky slovenské obdoby sociální demokracie byl projev premiéra Roberta Fica v rámci oslav sv. Cyrila a Metoděje na bratislavském Děvině 5. července 2024. Nebyl to běžný politický projev, ale projev, který představoval zásadní ideové poselství reflektující ideově inspirační zdroje současné politiky slovenské sociální demokracie. Tomu odpovídá i skutečnost, že tento projev byl předmětem hodnocení nejen politiků a médií, ale i hlubší filozoficko-politologické analýzy (Perný 2024a).

K charakteristickým ideovým rysům slovenské národní levice patří nadměrné zdůrazňování významu historie a historických osobností jak obecně, tak následně v rámci toho vyzdvihování konkrétních etap, událostí nebo osobností (Slovenské národní povstání, skupina levicových intelektuálů v uskupení DAV atd.). Když se podíváme na již zmíněný projev premiéra Roberta Fica na cyrilometodějských oslavách Děvině, pak je tento ukázkovým příkladem toho, jak politici využívají ideově inspirační zdroje slovenské národní levice, které se následně snaží promítnout do realizace praktického politického (vládního, stranického) programu. V prostředí slovenské národně konzervativní levice je však dlouhodobě nezastupitelná též role akademiků, intelektuálů, politických filozofů atd., kteří napomáhali v minulosti a napomáhají i v současnosti procesu jejího formování a vývoje. Zde má své nezastupitelné místo i profesor Jozef Lysý.

Příspěvky a aktivity Jozefa Lysého v rámci politických a společenských debat na Slovensku

Zařadit osobnost Jozefa Lysého k některému z názorových proudů není jednoduché, a to z několika důvodů. Profesor Lysý se věnoval primárně akademické a odborné činnosti, což se samozřejmě nevyklučovalo s tím, že se vždy zajímal o aktuální politické dění, a to domácí i mezinárodní. Pokud se ale vyjadřoval k politickým a společenským otázkám, vždy to byly pohledy vědce a intelektuála, který nebyl pouhým povrchním glosátorem a komentátorem nebo konjunkturálně zaměřeným intelektuálem stojícím po boku vítězů (Sedová 2024). Byl mu cizí ideologický schematismus a dogmatismus a též v zásadě dodržoval jistou vědeckou neutralitu, díky čemuž ho bylo obtížné zařadit v rámci zjednodušujících schém a ve veřejném prostoru běžného povrchního „nálepkování“. V neposlední řadě s tím souvisí i lidská stránka jeho osobnosti. Jozef Lysý byl velmi tolerantním člověkem s ryzím charakterem, k jeho osobnosti patřila smířlivá, laskavá a empatická povaha a tomu odpovídající forma jednání. Byl mu cizí arogantní a konfrontační styl komunikace, tolik typický pro, zvláště současné, prostředí reálné politiky. Osobní lidské vlastnosti profesora Lysého byly náležitě doceněny v nekrolozích a osobních vzpomínkách zpra-

covaných bezprostředně po jeho úmrtí, které se v tomto víceméně shodovaly (srov. Hohoš 2024; Blaha 2024; Hynčica 2024 nebo Sedová 2024).

Přesto dlouholetá veřejná činnost Jozefa Lysého dokládala jeho celkem zřetelné levicové zaměření. Jak jsme již uvedli výše, v tomto prostředí se dlouhodobě pohyboval a toto se projevovalo na poli jeho vědecké práce i politické publicistiky. Profesor J. Lysý byl zakladatelem a dlouholetým aktivním činitelem *Klubu Nového slova*. Tento klub vznikl krátce po listopadu 1989 v prostředí redakce významného levicového periodika *Nové slovo* majícího své historické kořeny v čase Slovenského národního povstání. Smyslem klubu byla společenská, přednášková nebo osvětová činnost zabývající se otázkami významu, podoby a úlohy levice (Polák 2025). Jozef Lysý se členem tohoto klubu stal v roce 1991 a od roku 2001 byl pak na dlouhá léta jeho předsedou (více Polák 2025) a též jeho zásadním ideovým tvůrcem.

Jednou z aktivit Klubu Nového slova a osobně Jozefa Lysého byla – v souladu s jeho levicovou orientací – organizace pietních aktů v Bratislavě na Malém Slavíně u pomníku rudoarmějců padlých při osvobození Bratislavy na konci druhé světové války. Smyslem této akce, která se poprvé uskutečnila v roce 1993, je připomínka osvobození hlavního města Slovenska Rudou armádou v dubnu 1945. Pochod na Malý Slavín a pietní akt u tamního pomníku organizuje každým rokem Klub Nového slova ve spolupráci se *Slovenským svazem protifašistických bojovníků* (SZPB) a sociálně demokratickým vzdělávacím a vydavatelským institutem *Analýzy-Strategie-Alternatívy* (ASA). U zrodu této akce stál v roce 1993 bývalý významný politik Strany demokratické levice *Milan Ftáčnik* (Lysý 2021 nebo Frišová 2022) a mj. právě za účasti mnoha členů SDL se toto setkání v dřívějších letech konalo.

Další aktivitou Jozefa Lysého coby představitele Klubu Nového slova na poli organizace levicových společenských projektů byla jeho účast na turistickém a společenském setkání *Pochod stezkou Vladimíra Clementise*. Je to pochod ze Zbojské do Tisovce, rodiště Vl. Clementise. Organizátory této akce jsou místní samosprávy v Tisovci a Pohorelé, vedle toho se jí ale pravidelně účastní zástupci levicových politických a společenských organizací (svého času např. Mladé demokratické levice, mládežnické organizace přidružené k SDL). Nadměrný zájem o samotnou osobnost Vladimíra Clementise coby jednoho z ideově inspiračních zdrojů formování slovenské levice byl pro Jozefa Lysého velmi silně charakteristický. Dokládá to mj. citát z ankety z roku 1999 k výše zmíněnému společenskému setkání: “Mám rád toto podujatie preto, lebo Vlado Clementis, ale a jini vtedy i dnes žijeme akoby vo svete, v ktorom irónia prestala fungovať. Clementis z podobnej situácie hľadal východisko. My rozmýšľame ťiž v jeho duchu a som rád, že tu vždy nájdem priateľov, s ktorými si na túto tému môžem pohovoriť. Ťažko sa to dá urobiť kdesi inde.” (Lysý 1999).

Zatímco levicové ideové zakotvení (obecně, v nejširším slova smyslu) je u Jozefa Lysého celkem jednoznačné, jeho příklon k národní podobě slovenské levice nebyl dříve tak zřetelný a vyhraněný. Jozef Lysý se ve svých, ať již ryze odborných nebo spíše publicistických, příspěvcích a aktivitách věnoval analýze četných problémů, které nemají pouze slovenský a specificky národní charakter, ale mají všeobecnější a univerzálnější význam překračující hranice (národního) státu a současně se nedají chápat ve smyslu nějaké zjednodušující konfliktní linie (např. univerzální x národní levice). Dokládají to četné konkrétní publikační výstupy, ve kterých se Jozef Lysý věnuje kritickým rozborům fungování soudobého kapitalismu a tržní

ekonomiky, dopadů globalizace nebo problematice krize veřejných autorit (např. Lysý 2004, 2006, 2013).

Zřetelnější příklon k národně konzervativní části slovenské levice byl u Jozefa Lysého více charakteristický v posledních letech jeho aktivit. Toto je třeba vnímat v širším kontextu toho, jak v celé Evropě nabývají na významu a intenzitě politické a společenské debaty a spory mezi zastánci globálního pojetí tzv. liberální demokracie a konzervativní politiky postavené na obhajobě národních zájmů nebo tradičních hodnot. V tomto směru probíhá i zřetelnější spor o podobu slovenské levice, kdy se střetávají stoupenci univerzální a proevropské politiky kladoucí důraz na menšinová práva (např. LGBTI) nebo multikulturalismus a stoupenci specificky národní (rustikální) levice preferující program založený na obhajobě tradičních sociálních témat a oslovení tomu odpovídajícího segmentu společnosti (tzv. lidí práce) v kombinaci s národními zájmy (Blaha 2018 nebo Polák 2025). Postupem času se spory mezi zastánci univerzalistické a národní levice prohlubovaly v důsledku rozdílných hodnocení vybraných kontroverzních vnitropolitických nebo zahraničních událostí a mezníků (události na Ukrajině po tzv. majdanu v roce 2014, vražda novináře Jána Kuciaka a jeho partnerky v roce 2018 nebo válka na Ukrajině od roku 2022) (Polák 2025).

V tomto prostředí se jednotliví představitelé a aktéři levicové orientace (politici, vědci, novináři nebo analytici) identifikovali s jedním nebo druhým proudem a zřetelněji názorově vyhranovali. Takto byla postupem času zřetelnější i pozice Jozefa Lysého na straně národně a tradičně zaměřené levice. Podobným názorovým vývojem jako Jozef Lysý prošel též *Ľuboš Blaha* (o něm více též dále). Ten mj. obhajoval podobu tradiční levice postavené na tzv. chlebových tématech a obhajobě národních zájmů na půdě Klubu Nového slova v roce 2012 proti Ivanu Štefunkovi (Polák 2025). Štefunko je dnes přední politik Progresivního Slovenska, naproti tomu Ľuboš Blaha je představitelem SMER-SD, v rámci kterého systematicky zdůrazňuje národní podstatu slovenské sociální demokracie. Jozef Lysý a Ľuboš Blaha jsou příklady dvou osobností, z nichž jedna (Jozef Lysý) patří ke starší a druhá (Ľuboš Blaha) k mladší generaci slovenské levice, oba však spojuje podobné ideové přesvědčení a tomu odpovídající aktivity, ale přes generační rozdíl je zde nezanedbatelným faktorem též jejich podobný profesní a společenský profil formovaný dlouhodobým působením v akademickém prostředí.

Národní levice na Slovensku v posledních letech

V kontextu výše uvedeného je v posledních letech pro veřejný a společenský život na Slovensku charakteristický nadměrný rozvoj řady národně a levicově zaměřených projektů na poli politické publicistiky nebo v odborné a intelektuální sféře a s tím související provázanost těchto sfér s politikou, například i v podobě vstupu jejich aktérů (například již zmiňovaný Ľuboš Blaha) do politiky. Součástí tohoto prostředí byl i profesor Jozef Lysý, který se těchto rozvíjejících se projektů v posledních letech zúčastňoval.

V roce 2016 byl založen projekt *DAV DVA*, který již svým názvem deklaroval ideovou návaznost na tradici předválečného DAVu zformovaného ve 20. letech 20. století skupinou slovenských levicových intelektuálů (Daniel Okáli, Andrej Siracký, Vladimír Clementis ad.). DAV

DVA je slovenské občanské sdružení, levicově zaměřený think-tank, zabývající se filozofickými, politickými nebo ekonomickými analýzami, ale též reflexí historie nebo dění v kultuře a umění (Polák 2016). Významnou součástí aktivit sdružení DAV DVA bylo i zpravodajství a publicistika v podobě portálu Veci verejné. Jedním ze zásadních tvůrců projektu byl *Roman Michelko*, významný politolog, publicista a od parlamentních voleb v roce 2023 též politik (poslanec NR SR za SNS).

Dalším výstupem na poli slovenské národní levice byl již zmíněný *Manifest Mináčovské levice*. Ten sepsali dva zakládající členové výše uvedeného projektu DAV DVA na počátku srpna 2023 jako příspěvek k debatě o tom, co by měla dělat slovenská levice, respektive jak by měla reflektovat výzvy současné doby. Nosným pilířem projektu jsou myšlenky inspirované již zmíněným Vladimírem Mináčem. Tzv. mináčovská levice zdůrazňuje korelaci národních a sociálních hodnot a zaměřuje se na čtyři zásadní programové oblasti – sociální spravedlnost, národní identitu, kulturní dědictví a principy spolupráce v mezinárodních vztazích se zřetelem k prosazování míru ve světě (Manifest Mináčovskej ľavice 2025).

Zvýšená aktivita lidí, kteří se hlásili k principům národní levice, ve veřejném a společenském životě měla dopad i na formování a vývoj slovenské politiky a politického stranictví. Charakteristický byl v posledních minimálně pěti letech trend posilování národně konzervativních principů v politice SMER-SD. Zásadním mezníkem bylo v tomto směru odčlenění skupiny kolem Petra Pellegriniho, která následně založila stranu HLAS-SD. Ta prosazovala sociálně demokratickou politiku více v souladu s univerzální podobou politiky evropské sociální demokracie. Ve straně SMER-SD se v souladu s jeho ideově programovou orientací v personální oblasti více prosazují lidé jako již zmiňovaný Ľuboš Blaha. Ten ve svých projevech skloubil svou odbornou politologickou činnost s politickým přesvědčením a tomu odpovídajícími snahami uplatňovat příslušné ideové principy v reálné politice. Ľ. Blaha je dnes výrazným představitelem SMER-SD a svými projevy a aktivitami přispívá k upevňování národně konzervativního charakteru této strany a slovenské sociální demokracie obecně (Blaha 2018, 2019, 2022). Jistým mezníkem v procesu formování a vývoje slovenské národní levice byl již uvedený projev Roberta Fica na Děvině. I ve srovnání s dřívějšími projevy R. Fica byl tento charakteristický nejvyšší mírou otevřenosti, pokud jde o přihlášení se k principům národně konzervativní (rustikální) levice. Ficův děvinský projev korespondoval s principy obsaženými v Manifestu Mináčovské levice a podobných iniciativách a v tomto směru byl také, jak již bylo řečeno, analyticky hodnocen (Perný 2024a). Ve vztahu k námi sledované problematice je třeba doplnit, že ideová poselství politiků hlavně ze SMER-SD korespondují s aktivitami a projevy profesora J. Lysého tím spíše, že například v osobě již zmiňovaného Ľuboše Blahy máme co do činění s propojením mezi akademickým prostředím a prostředím reálné (stranické a aktuálně též vládní) politiky.

Aktivity Jozefa Lysého na poli národní levice

Jak již bylo řečeno, v rámci postupujícího rozdělení slovenské levice na její univerzálně progresivní a národně konzervativní část se Jozef Lysý do druhého uvedeného tábora, což se dá ukázat v mnoha směrech. V prvním případě je to kooperace s představiteli a aktéry víceméně

všech výše uvedených iniciativ a projektů (DAV DVA ad.). Vesměs jde přitom o dlouhodobou spolupráci lidí přetrvávající z minulosti v mnoha podobách (na akademické půdě, v rámci Klubu Nového slova apod.).

Dále je to skutečnost, že Jozef Lysý kontinuálně pokračoval ve svých dlouhodobých aktivitách, které ale oproti minulosti nabývaly dalších rozměrů a významů v kontextu zostřené konfrontace v domácí i zahraniční politice, která přitom, jak jsme rozebrali výše, prostupovala i slovenskou levicí.

Konkrétně takto například Jozef Lysý v posledních letech udržoval své aktivity na poli organizace pietních aktů na Malém Slavíně, na kterých se setkávali primárně stoupenci národně konzervativní levice. Z hlediska stranickopolitického zastoupení spočívala změna oproti minulosti v tom, že dříve se na organizaci těchto aktů podíleli představitelé SDL, zatímco poslední ročníky již byly realizovány za přispění zástupců SMER-SD, tj. strany reprezentující národně konzervativní podobu slovenské levice. Zatím posledního pietního aktu na Malém Slavíně v roce 2024 se zúčastnila mj. poslankyně Evropského parlamentu za SMER-SD *Katarína Roth Neved'alová*.

Zásadním charakteristickým rysem posledních ročníků pietního aktu na Malém Slavíně bylo zdůrazňování významu míru ve světě. Mírový apel této akce byl primárně reakcí na události na Ukrajině po roce 2014 a zejména po vypuknutí válečného konfliktu v této oblasti v roce 2022. Hodnocení ukrajinské krize se stalo jednou ze zásadních dimenzí konfliktů ve slovenské politice, v rámci kterého se proti sobě vyhraňují na jedné straně ti, kteří nesdílejí oficiální tzv. mainstreamový pohled na tuto krizi založený na podpoře Ukrajiny v jejím sporu s Ruskou federací a na druhé straně pak jednoznační zastánci Ukrajiny. Slovenská konzervativní levice v tomto směru patří k té první skupině, která zastává více neutrální postoje k aktérům předmětného konfliktu nebo částečně i vyzdvihuje pozitivní roli Ruska (např. Blaha 2019 nebo Blaha 2022). V tomto směru i projevy aktérů pietního aktu na Malém Slavíně jsou charakteristické zvýšeným apelem na urovnání rusko-ukrajinského konfliktu a s tím souvisejícím odmítáním tzv. rusofobie. Součástí takto nastaveného diskursu je naopak zdůrazňování pozitivního významu a přínosu osvobození Československa Rudou armádou, které zapadá do širšího kontextu vyzdvihování významu tradice antifašismu jako jednoho ze stěžejních ideových pilířů novodobé slovenské státnosti. Zdůrazňování významu míru v projevech účastníků piet na Malém Slavíně koresponduje s jedním z bodů Manifestu Mináčovské levice (viz výše). Do tohoto rámce zapadá též skutečnost, že se akcí na Malém Slavíně zúčastňuje zástupce Velvyslanectví Ruské federace na Slovensku. Projevy a apely na pietních setkáních na Malém Slavíně v posledních letech korespondují s politickými projevy zástupců SMER-SD. Do rámce konzervativně vlasteneckého ideového nastavení strany SMER-SD zapadá pravidelná organizace akcí vztahujících se k připomínání historických mezníků na konci druhé světové války. K nim patří vzpomínkové akce při příležitosti osvobození Bratislavy 4. dubna a zejména oslavy dvou státních svátků Slovenské republiky 8. května (Den vítězství nad fašismem) a 29. srpna (Výročí Slovenského národního povstání). Vyzdvihování významu dějinných událostí vázaných na osvobození Slovenska od fašismu a nacismu a organizace tomu odpovídajících akcí na úrovni oficiální reálné (od parlamentních voleb v roce 2023 též vládní) politiky koresponduje s tím, jak jsou podobné aktivity realizovány a ideově zaměřeny v rámci méně formálních komorních akcí typu piet na Malém Slavíně a jak

jsou reflektovány v akademickém prostředí. A na tomto poli má své zásadní nezastupitelné místo profesor Jozef Lysý.

Významnou součástí ideové výbavy národně konzervativní levice na Slovensku je nadměrné zdůrazňování významu dějin (role historických událostí, tradic a osobností) v souvislosti s politickou teorií i reálnou politikou. Jak v oblasti politické teorie (jejímž významným reprezentantem byl prof. Jozef Lysý), tak reálné politiky (zejména projevy představitelů SMER-SD) je silně charakteristické vyzdvihování významných historických epoch a osobností, a to především těch, které mají nějaký vztah k záležitostem výše uvedeným (antifašismus, ukončení druhé světové války, levicové hnutí, národní hnutí). Z mnoha důvodů (historických i vztahujících se k aktuální současnosti) je v posledních letech v rámci slovenské národní levice věnována nadměrná pozornost dvěma osobnostem – Vladimíru Clementisovi a Vladimíru Mináčovi. Již jsme zmínili, že intenzivní zájem o osobnost Vladimíra Clementise byl dlouhodobým charakteristickým rysem činnosti námi sledovaného prof. Jozefa Lysého. Clementis i Mináč mají mnoho společného ve smyslu toho, že jsou významnými reprezentanty slovenského levicového hnutí 20. století, v rámci kterého přitom patřili k národnímu křídlu, čemuž odpovídaly jejich životní osudy. Clementis byl jedním z představitelů tzv. buržoazních nacionalistů (viděno optikou režimní propagandy komunistického režimu v 50. letech 20. století), Mináč byl pak svou dlouhodobou intelektuální i politickou činností ukázkovým příkladem osobnosti – nositele národních a sociálních (levicových) postojů ve slovenském politickém a společenském životě (více např. Perný, Gešper 2023 nebo Machala 1997).

Při příležitosti 110. výročí narození Vladimíra Clementise v roce 2012 uspořádal institut ASA ve spolupráci s dalšími organizacemi vzpomínkovou konferenci s názvem *Vlastenec a Evropan*, které se zúčastnil také prof. Jozef Lysý (Lysý 2012).

O 10 let později (2022), při příležitosti 120. výročí narození Vladimíra Clementise a současně 100. výročí narození Vladimíra Mináče uspořádala Matice slovenská konferenci s názvem *100 Vladimír Mináč, 120 Vladimír Clementis*, která skloubila životní jubilea dvou uvedených osobností. Také této akce se zúčastnil prof. Jozef Lysý. V návaznosti na to pak Matice slovenská ve spolupráci s institutem ASA vydala sborník s názvem *Clementis & Mináč: Vlastenci alebo „buržoazní nacionalisti“?* (Perný - Gešper 2023). Obsahuje příspěvky, vzpomínky, komentáře nebo studie o jmenovaných osobnostech, jejichž autory jsou lidé z akademického prostředí, politiky, publicistiky nebo kulturního života, kteří byli a jsou v nějaké míře ideově navázáni na národní a sociální proud slovenského politického myšlení (Jozef Leikert, Martin Muránsky, Roman Michelko, Eduard Chmelár, Gabriela Rothmayerová a další).

Součástí uvedeného sborníku jsou i tři příspěvky profesora Lysého. Všechny jsou „clementisovsky“ zaměřené, čímž prof. Lysý pokračoval ve své dlouhodobé činnosti na poli rozvíjení odkazu této osobnosti. Vedle textové verze příspěvku s názvem *Vladimír Clementis alebo O poetickej demokracii*, který Jozef Lysý přednesl na výše uvedené konferenci ke 110. výročí narození Vladimíra Clementise (Perný – Gešper 2023: 154–156), obsahuje sborník mj. též Lysého příspěvek věnovaný osobnosti spisovatele Miloše Krna (Perný – Gešper 2023: 123–126). V souladu s výše uvedenou „clementisovsky“ zaměřenou tvorbou se prof. Lysý v předmětném příspěvku prof. Lysý pochopitelně věnuje té část života Miloše Krna, která se vztahuje k jeho působení v roli osobního tajemníka Vladimíra Clementise na ministerstvu zahraničních věcí.

Vedle toho ale upozorňuje též na jeho postoje k mnoha klíčovým a hodnotovým otázkám, na základě kterého ho můžeme ideově zařadit v rámci konfliktních linií slovenské politiky. Miloš Krno preferoval sociálně orientovanou politiku před neoliberálním kapitalismem a například ve vztahu k procesům, které probíhaly v období tzv. pražského jara v roce 1968, akcentoval – v souladu s velkou částí tehdejší generace slovenské části reformních komunistů – tendence směrem k federalizaci tehdejšího Československa a následně po roce 1989 přivítal zformování slovenské státnosti (Perný – Gešper 2023: 126). Také na příkladu této osobnosti můžeme vidět korelaci národních a sociálních myšlenek jako rozšířený jev v rámci slovenského politického myšlení. Miloš Krno je součástí významné slovenské rodiny Krnů, jejíž členové byli a jsou rovněž v nějaké podobě navázáni na námi sledovaný proud slovenského politického myšlení a obecně na prostředí slovenské politologie, literatury a publicistiky. Oba synové Miloše Krna byli nadměrně profesně svázáni s profesorem J. Lysým. Svetozár Krno je významný politolog působící, stejně jako J. Lysý, v akademickém prostředí. Jeho bratr Martin Krno stál mj. dlouhá léta po boku Jozefa Lysého na poli Klubu Nového slova a vydávání periodika Slovo.

Do rámce oslav 120. výročí narození Vladimíra Clementise a 100. výročí narození Vladimíra Mináče zapadá též odhalení busty Vladimíru Clementisovi v Aleji Národních buditelů v Rimavské Sobotě 26. května 2023, a to za účasti předsedy SMER-SD Roberta Fica. Fico ve svém příspěvku na této akci vyzdvihl význam jak Vladimíra Clementise, tak Vladimíra Mináče: „*Hovorme o tom, že sme krajina, ktorá mala veľikánov. Budem vzdávať hold takým ľuďom ako Baľko Mináč či Dr. Vladimír Clementis.*“ (Perný 2024b a Manifest Mináčovskej ľavice 2025). Clementise označil Fico za vlastence, který chtěl po roce 1945 vybudovat silný suverénní národní stát (Perný 2024b). Ficovy výroky na akci v Rimavské Sobotě jsou tak dalšími v řadě příspěvků potvrzujících zřetelnou profilaci SMER-SD směrem k národní levici, v tomto případě navíc konkrétně k davistické generaci, do které náležel Vladimír Clementis coby jeden z jejích klíčových reprezentantů a ideových tvůrců.

Shrnutí organizačních a ideových přínosů Jozefa Lysého.

Zakotvení národní levice v občanské společnosti

Z výše uvedeného vyplývá to, že – ve slovenské politice významný a relevantní – ideový směr národní (konzervativní, rustikální, mináčovské) levice měl a má mj. i svůj nezanedbatelný intelektuální rozměr díky aktivitám odborníků z oblasti společenských věd (politologie, politická filozofie, historie), kteří se v tomto prostředí angažují. Mezi nimi měl významné místo námi zkoumaný profesor Jozef Lysý. Profesor Lysý se dlouhodobě identifikoval s levicí (v nejširším slova smyslu). Jeho příklon k národně konzervativní podobě slovenské levice nebyl dříve tak jednoznačný, s čímž koresponduje jeho tvorba, kdy se ve svých textech více věnoval širším problémům globální povahy. Později však více inklinoval k národní (národně konzervativní) levici, přičemž v tomto směru sehrálo svou roli více faktorů. Mezi nimi nemůžeme přehlížet značné osobní a profesní vazby Jozefa Lysého s podobně smýšlejícími lidmi, kteří přitom své názory prezentovali, již s ohledem na přímé působení v politice, mnohem jasněji a ostřeji (již zmiňovaný Ľ. Blaha). Zejména však Jozef Lysý reflektoval a hodnotil domácí i mezinárodní problémy

posledních let v zásadě v souladu s národně konzervativní levicí. S tímto ideovým proudem se celkem jasně identifikoval, což se dá doložit v mnoha směrech, pokud budeme analyzovat jeho nezanedbatelné konkrétní aktivity a přínosy na tomto poli.

Je třeba vyzdvihnout jednak přínos organizační. Profesor Lysý stál u zrodu četných aktivit, které jsme zmiňovali (Klub Nového slova, Pochod stezkou Vl. Clementise). V rámci těchto aktivit měl buď přímo zásadní iniciační úlohu nebo byl aspoň významným a aktivním spolutvůrcem.

O poznání výraznější je u Jozefa Lysého, již s ohledem na jeho profesní zaměření a působení, přínos ideový. Ten dokládá jeho dlouhodobá a rozsáhlá publikační činnost, která byla přitom velmi pestrá, jak z hlediska obsahového zaměření, tak žánrové formy. Do rámce publikační činnosti Jozefa Lysého spadá řada jak knižních publikací, tak kratších i rozsáhlejších textů v různých periodikách nebo projevu na akcích typu piet na Malém Slavíně. Jozef Lysý byl autorem mnoha textů, článků a studií, z nichž některé jsou ryze odborné a vědecké, jiné spadají do kategorie politické publicistiky apod., přičemž hranice mezi odbornou a popularizační formou není u J. Lysého zdaleka jednoznačná. V každém případě však byly texty J. Lysého významným příspěvkem na poli tvorby vycházející z ideového prostředí národně konzervativní levice i levice obecně a profesor Lysý je v tomto směru významným spolutvůrcem jejího ideového formování a vývoje.

Vysoká míra politické a společenské relevance národní levice na Slovensku byla posilována tím, že se opírala o bohaté ideové inspirační zdroje v podobě významných historických epoch či osobností, kterým se ve své odborné i popularizační (publicistické) tvorbě profesor Lysý věnoval. Do tohoto rámce zapadá jeho nadměrná pozornost věnovaná osobnostem Vladimíra Clementise a Vladimíra Mináče. Význam Jozefa Lysého na poli organizační práce a současně ideové tvůrčí činnosti byl nezastupitelný v rámci úsilí a snah o propojení politiky (v užším slova smyslu, ve smyslu stranické politiky) a tzv. občanské společnosti. V tomto směru je jeho role nezastupitelná díky jedinečným faktorům, které se týkají velmi specifického postavení Jozefa Lysého mezi světem reálné politiky a světem mimo ní. Na jedné straně Jozef Lysý nikdy nevstoupil do reálné politiky. Tím se odlišoval od některých svých souputníků (opět hlavně již zmiňovaný Ľuboš Blaha). Na druhé straně však svou tvorbou a svými aktivitami výrazně přispěl k procesu formování a vývoje slovenského politického myšlení (respektive její národní a levicové podoby), a to se značným přesahem do reálné politiky. Je třeba v tomto směru vnímat jistou oboustrannou roli Jozefa Lysého v tom smyslu, že na jedné straně se svým společenským angažmá – i přes absenci působení v reálné politice – dlouhodobě snažil ovlivnit věci veřejné, na druhé straně je pak možné pozorovat dlouhodobé snahy vycházející z prostředí reálné politiky a prostředí politických stran o propojení s intelektuálním a akademickým prostředím a zakotvení v občanské společnosti. Pro hlavní stranickopolitický reprezentant slovenské národně konzervativní levice, SMER-SD, je dlouhodobě charakteristická snaha posilovat intelektuální a odborné zázemí strany a propojit stranickou politiku s občanskými sdruženími a organizacemi, jako je Klub Nového slova nebo již zmíněný Slovenský svaz protifašistických bojovníků a institut ASA. V souladu s tím je pak zvýšený akcent jeho čelných představitelů (viz projev Roberta Fica v Rimavské Sobotě výše) na to, aby smyslem politiky nebylo pouze rutinní plnění stranického nebo vládního programu, ale též rozvoj jejích ideově inspiračních zdrojů, připomínání významných historických výročí a osobností (viz V. Clementis a V. Mináč), tj. jde v tomto směru o rozvoj

ideového a intelektuálně teoretického zázemí politiky, což bylo dlouhodobě předmětem aktivit a v popředí badatelského zájmu lidí jako Jozef Lysý.

Závěr

Profesor Jozef Lysý měl dlouhodobě výjimečné postavení v rámci ideového proudu nejprve levice v širším slova smyslu a později národně konzervativní levice, a to díky jedinečné kombinaci vysokého odborného a intelektuálního potenciálu, konkrétních aktivit na poli organizační práce i ideové tvorby a specifického postavení, pro které bylo charakteristické to, že se dlouhodobě snažil ovlivňovat věci veřejné, a to včetně reálné politiky, od které si však vždy zachovával kritický odstup. Takovým postavením a osobnostními dispozicemi se zvyšovala role Jozefa Lysého v rámci vzájemného vztahu mezi reálnou politikou formovanou primárně politickými stranami a širším veřejným prostorem, do jehož rámce můžeme zahrnout akademickou sféru nebo občanskou společnost apod. Na poli snah o propojení a vzájemné doplňování teoretických a praktických aspektů politiky v rámci jednoho z jejích ideových proudů sehrál Jozef Lysý díky všem výše zmiňovaným dispozicím velmi významnou úlohu a má i v tomto směru své jedinečné místo v dějinách slovenského politického myšlení.

Literatura

- BLAHA, Luboš (2018). *Antiglobalista*. Bratislava: Veda.
- BLAHA, Luboš (2019). *Sto najlepších statusov Ľuboša Blahu*. Bratislava: Mayer media.
- BLAHA, Luboš (2022). *Zakázané statusy Ľuboša Blahu*. Bratislava: Torden.
- BLAHA, Luboš (2024). Budeš nám tak veľmi chýbať pán profesor [online]. In *Hlavný denník*. 30. júna 2024. Dostupné na internete: <https://www.hlavnydennik.sk/2024/06/30/lubos-blaha-smuti-budes-nam-tak-velmi-chybat>.
- COLE, David – VALIHOVÁ, Marta – SVIDROŇOVÁ, Mária Murray (2024). Rozdelenie vidieckeho a mestského obyvateľstva v závislosti od volebných preferencií s využitím tekutej a pevnej modernity ako analytického rámca. In *Ekonomika a spoločnosť*. 25,2, str. 107–128. DOI: <https://doi.org/10.24040/eas.2024.25.2.107-128>.
- DRULÁK, Petr a kol. (2021). *Budoucnosť levice bez liberalismu*. Brno: Masarykova demokratická akadémia.
- DRULÁK, Petr – KELLER, Jan (2020). Proč konzervativní socialismus? [online]. In *Masarykova demokratická akadémia* [online]. 14. května 2020. Dostupné na internete: <https://masarykovaakademie.cz/drulak-keller-proc-konzervativni-socialismus/>.
- FRIŠOVÁ, Katarína (2022). Tridsaťročná tradícia na Malom Slavíne [online]. In *Nové slovo*, 17. mája 2022. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/tridsatrocna-tradicia-na-malom-slavine/>.
- HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír (2004). *Konfliktní demokracie. Moderní masová politika ve střední Evropě*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- HOHOŠ, Ladislav (2024). Profesor Jozef Lysý chýba [online]. In *Nové slovo*, 1. júla 2024. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/osobnosti/profesor-jozef-lysy-chyba/>.
- HYNČICA, Pavel (2007). SMER – SNS. Dlouhodobé ideové a strategické spojenectví? In *Politologická revue*. 13,2, s. 60–90.
- HYNČICA, Pavel (2024). Vzpomínky na čtvrtstoletí s Jožkou Lysým [online]. In *Nové slovo*, 20. júla 2024. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/osobnosti/vzpominky-na-ctvrtstoleti-s-jozkou-lysym/>.
- KOPEČEK, Lubomír (2007). *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

- KRIVÝ, Vladimír (2000). *Politické orientácie na Slovensku – skupinové profily*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky. ISBN 80-88935-14-8.
- KRIVÝ, Vladimír – FEGLOVÁ, Viera – BALKO, Daniel (1995). *Slovensko a jeho regióny: Sociokultúrne súvislosti volebného správania*. Bratislava: Nadácia Média.
- LIPTÁK, Ľubomír (1992). *Politické strany na Slovensku 1860-1989*. Bratislava: Archa.
- LYSÝ, Jozef (1999) *Anketa 26* [online]. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/anketa-26/>
- LYSÝ, Jozef (2004). Slovensko medzi „malou a veľkou Európou“. In *Európa jednotná v rozmanitosti*. Nitra: FF UKF a Slovenská asociácia európskych štúdií, s. 35–43.
- LYSÝ, Jozef (2006). Európska ústavná zmluva a kríza verejných autorít (príklad Slovensko). In KRNO, Svetozar. (ed.). *Štáty Višegrádskej štvorky po vstupe do Európskej únie*. Nitra: FF UKF, s. 166–173.
- LYSÝ, Jozef (2012). Vladimír Clementis alebo O poetickej demokracii [online]. In *Nové slovo*, 20. septembra 2012. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/vladimir-clementis-alebo-o-poetickej-demokracii/>.
- LYSÝ, Jozef (2013). O kríze verejných autorít [online]. In *Nové slovo*, 7. mája 2013. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/o-krize-verejnych-autorit/>.
- LYSÝ, Jozef (2021). Opäť na Malom Slavíne [online]. In *Nové slovo*, 16. mája 2021. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/opat-na-malom-slavine-2/>.
- MACHALA, Ivan (zod. red.) (1997). *Rozhovory na dialku s Vladimírom Mináčom*. Bratislava: Print-Servis.
- Manifest Mináčovskej ľavice. [online]. Dostupné na internete: <https://davdva.sk/manifest-minacovskej-lavice/>.
- MARUŠIAK, Juraj (2021). ‘Slovak, not Brussels Social Democracy’. Europeanization/De-Europeanization and the Ideological Development of Smer-SD Before 2020 Parliamentary Elections in Slovakia. In *Czech Journal of Political Science*, 28, 1, str. 37–58.
- MICHÉA, Jean-Claude (2019). *Tajnosti levice: Od ideálu osvícenství k triumfu neomezeného kapitalismu*. Brno: Masarykova demokratická akademie.
- MINÁČ, Vladimír (1972). *Dúchanie do pahrieb*. Bratislava: Tatran.
- PERNÝ, Lukáš (2024a). Analýza filozoficko-politologických postojov Roberta Fica prezentovaných na hrade Devín [online]. In *DAV DVA*, 7. júla 2024. Dostupné na internete: <https://davdva.sk/lukas-perny-politologicka-esej-k-prvemu-verejnemu-prejavu-roberta-fica/>.
- PERNÝ, Lukáš (2024b). Robert Fico na odhalení busty davistu Dr. Vladimíra Clementisa [online]. In *DAV DVA*, 26. mája 2024. Dostupné na internete: <https://davdva.sk/presne-pred-rokom-recnil-robert-fico-na-odhaleni-busty-davistu-dr-vladimira-clementisa/>.
- PERNÝ, Lukáš – GEŠPER, Marián (ed.) (2023). *Clementis & Mináč: Vlastenci alebo „buržoazní nacionalisti“?* Matica slovenská a ASA.
- POLÁK, Emil (2016). Vyšlo nulté číslo kultúrno-politického magazínu DAV DVA [online]. In *Nové slovo*, 2. júla 2016. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/archiv/vyslo-nulte-cislo-kulturno-politickeho-magazinu-dav-dva/>.
- POLÁK, Emil (2025). Klub Nového slova tridsaťpäťročný [online]. In *Nové slovo*, 16. januára 2025. Dostupné na internete: <https://noveslovo.eu/domov/klub-noveho-slova-tridsatpatrocny/>.
- RYCHLÍK, Jan (2012). *Češi a Slováci ve 20. století*. Praha: Vyšehrad.
- RYCHLÍK, Jan (2002). *Rozpad Československa: Česko-slovenské vztahy 1989-1992*. Bratislava: Academic Electronic Press.
- SEDOVÁ, Tatiana (2024). Za profesorom Jozefom Lysým (1950–2024): Symbióza charakteru a tvorby. In *Filozofia*, 79, 7, s. 841–844.
- ŽGRADA, Radoslav – PERNÝ, Lukáš (2022). *Storočnica brilantného esejistu a zaslúžilého predsedu Matice slovenskej Vladimíra Mináča* [online]. Dostupné na internete: <https://matica.sk/storocnica-brilantneho-esejistu-a-zasluzileho-predsedu-matice-slovenskej-vladimira-minaca/>.